

Funktionshinderservice i Finland

Service för personer med funktionsnedsättning ordnas med stöd av socialvårdslagen, handikappservicelagen och specialomsorgslagen. Servicebehovet för en person med funktionsnedsättning utreds i bedömningen av servicebehovet, och utifrån den utarbetas en serviceplan för personen. Förutsättningarna för att beviljas olika tjänster fastställs i lagen.

En del av servicen omfattas av kommunernas särskilda skyldighet att ordna service. Personer med funktionsnedsättning har subjektiv rätt till denna service. Detta innebär att kommunen alltid måste bevilja den sökta tjänsten om förutsättningarna för att få den uppfylls.

Den service som omfattas av kommunens allmänna skyldighet att ordna service är anslagsbunden. Anslagsbunden service beviljas inom ramen för de anslag som kommunen reserverat på basis av individuell behovsprövning.

När en myndighet fattar ett beslut om en tjänst kan kunden söka ändring i beslutet.

Lagar

I Finland ordnas funktionshinderservice primärt på grundval av socialvårdslagen (1301/2014).

Om servicen enligt socialvårdslagen eller någon annan allmän lag inte är tillräcklig eller lämplig för en person med funktionsnedsättning, ordnas servicen med stöd av handikappservicelagen (380/1987).

Specialomsorger enligt specialomsorgslagen (519/1977) ges personer som på grund av medfödd eller i utvecklingsåldern erhållen sjukdom eller skada hämmats eller störts i sin utveckling eller sina psykiska funktioner. En förutsättning för specialomsorger är dessutom att personen inte med stöd av någon annan lag kan få den service som han eller hon behöver.

Samernas rätt till eget språk och egen kultur

Finlands grundlag tryggar samernas rätt att som urfolk bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.

En person med funktionsnedsättning ska ges service och service ordnas med beaktande av hans eller hennes modersmål (lagen om service och stöd på grund av handikapp, 7 §).

Hur tillgodose samernas rätt till sitt språk och sin kultur

Man ska sträva efter att låta en samiskspråkig person sköta ärenden på samiska. Om detta inte är möjligt kan tolkning användas. Tolkning är alltid avgiftsfri för kunden. Myndigheten tar både hand om kostnaderna och de praktiska arrangemangen i anslutning till beställningen av tolk. Sametinget upprätthåller en förteckning över samiska tolkar och översättare.

[Översättare och tolkar \(Sametinget, på finska\)](#)

Förutom språket spelar även kulturen och beaktandet av den i servicen en viktig roll.

Språkliga rättigheter i hembygdsområdet

Samerna har alltid rätt att välja mellan samiska och finska när de uträttar ärenden hos myndigheter inom samernas hembygdsområde. Till samernas hembygdsområde hör Enare, Enontekis, Utsjoki och norra delen av Sodankylä kommun.

Även om en samiskspråkig person också kan finska, ska myndigheten ändå betjäna personen på samiska, om personen så önskar.

[Samiska språklagen \(Sametinget, på finska\)](#)

Språkliga rättigheter utanför hembygdsområdet

Även utanför samernas hembygdsområde har samerna språkliga rättigheter. I samiska språklagen räknas flera lokala och riksomfattande myndigheter upp som verkar utanför samernas hembygdsområde och som är skyldiga att ordna service på samiska. Utanför samernas hembygdsområde är rätten att använda samiska begränsad till personens eget ärende eller ett ärende där han eller hon hörs.

I vissa situationer har samerna rätt att få en avgiftsfri översättning av handlingar som gäller hans eller hennes ärende. Rätten gäller endast vid de myndigheter på vilka samiska språklagen (1086/2003) tillämpas.

[Samiska språklagen \(Sametinget, på finska\)](#)

Bedömning av servicebehovet

Servicebehovet för en person med funktionsnedsättning måste bedömas för att man ska kunna planera en lämplig servicehelhet. I bedömningen av servicebehovet går socialarbetaren och personen med funktionsnedsättning tillsammans igenom

- hur klientens livssituation ser ut och
- hurdan hjälp och hurdant stöd han eller hon behöver.

I bedömningen kan också en anhörig till personen med funktionsnedsättning eller någon annan person som står honom eller henne nära eller vid behov hans eller hennes lagliga företrädare medverka.

Under bedömningen ska personen med funktionsnedsättning informeras om sina rättigheter och skyldigheter enligt lagstiftningen samt om olika alternativ för tillhandahållandet av tjänster. Bedömningen av servicebehovet ska inledas utan dröjsmål och slutföras utan obefogat dröjsmål. Brådskande service ska ordnas genast för personer med funktionsnedsättning.

En serviceplan utarbetas utifrån bedömningen av servicebehovet. En person med funktionsnedsättning kan själv be kommunens socialväsande om en bedömning av servicebehovet.

Utgångspunkten för bedömningen av servicebehovet, serviceplaneringen och genomförandet av servicen för samiska personer med funktionsnedsättning ska vara att identifiera klientens och hans eller hennes familjs språkliga och kulturella särdrag samt att stärka klientens delaktighet i närmiljön så bra som möjligt. Även om klienten och den anställda talar samma språk är det skäl att beakta kulturella skillnader i klientsituationen.

Serviceplan

En serviceplan utarbetas efter bedömningen av servicebehovet. Det är en skriftlig plan för den service och de stödåtgärder som en person med funktionsnedsättning behöver för att klara det dagliga livet. I serviceplanen ska också klientens egen åsikt antecknas, även om den avviker från den anställdas.

Myndigheterna har en lagstadgad skyldighet att utarbeta en serviceplan när det inte är fråga om tillfällig rådgivning och handledning eller när det inte av annan orsak är uppenbart onödigt att göra upp en plan.

Serviceplanen kan också kallas klientplan.

Specialomsorgsprogram

För en person som får specialomsorger utarbetas ett skriftligt specialomsorgsprogram där den service och de stödåtgärder som personen får enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda antecknas. Specialomsorgsprogrammet är inte en plan utan ett beslut om den service som personen får med stöd av specialomsorgslagen.

En person med funktionsnedsättning har subjektiv rätt till den service och de stödåtgärder som har antecknats i specialomsorgsprogrammet. Detta innebär att kommunen ska ordna servicen i fråga oberoende av anslagssituationen.

Ansöka om service

Det räcker inte med en serviceplan som utarbetats för en person med funktionsnedsättning för att få service, utan servicen måste sökas separat, man måste alltså få ett beslut om dem.

Ett ärende kan anhängiggöras genom att kontakta socialvården och det behöver inte göras skriftligt eller följa en viss form. Ansökan om service kan alltså också göras muntligt och kan göras till exempel i slutet av planeringsprocessen. Med tanke på såväl den sökandes som socialarbetarens rättsskydd och för att ärendet ska kunna skötas smidigt är det ändå bra att alltid lämna in ansökan skriftligen. I brådskande situationer ska ett beslut om service fattas utan serviceplanering.

Vissa tjänster söks på färdiga blanketter som fås från socialväsendet eller på hemkommunens webbplats. Oftast görs dock ansökan med en fritt formulerad skriftlig eller muntlig ansökan.

Av en fritt formulerad ansökan ska åtminstone följande framgå:

- Vilken service som söks och vem som ansöker om den.
- Varför den sökande behöver servicen i fråga: här är det bra att tydligt och detaljerat berätta hur skadan funktionsnedsättningen försvårar den sökandes dagliga liv och hur situationen underlättas efter att den sökta servicen har tillhandahållits.

Beslut

Det ska alltid fattas ett skriftligt beslut om de tjänster som beviljats. Det går också att söka ändring i beslutet.

Service för personer med funktionsnedsättning

I det här avsnittet går vi igenom den centrala service som en person med funktionsnedsättning kan få. En person kan på grund av sin funktionsnedsättning samtidigt få tjänster enligt flera olika lagar och de utesluter således inte varandra.

Personer med funktionsnedsättning har subjektiv rätt till följande service och stödåtgärder enligt handikappservicelagen om de uppfyller kriterierna för beviljande av service. Kriterierna har fastställts separat för varje tjänst. Subjektiv rätt innebär att servicen ska ordnas oberoende av kommunens anslagssituation, om förutsättningarna för att få tjänsten uppfylls:

- färdtjänst
- serviceboende
- dagverksamhet
- personlig assistans
- ändringsarbeten i bostaden samt redskap och anordningar i bostaden (handikappservicelagen 8 §, 8 b §, 8 c §)

Anslagsbundna tjänster och stödåtgärder enligt handikappservicelagen är å sin sida:

- rehabiliteringshandledning
- anpassningsträning
- ersättning för redskap, maskiner och anordningar som personer med funktionsnedsättning behöver för att klara de dagliga funktionerna
- ersättning för extra kostnader för kläder

- ersättning för specialkost
- andra tjänster och stödåtgärder som behövs för att syftet med handikappservicelagen ska uppfyllas.

Om ett specialomsorgsprogram har utarbetats för en person med funktionsnedsättning har personen subjektiv rätt till den service och de stödåtgärder som har antecknats i specialomsorgsprogrammet.

Boende enligt handikappservicelagen

Vid serviceboende betraktas som person med svår funktionsnedsättning som på grund av sin funktionsnedsättning eller sjukdom kontinuerligt, under olika tider på dygnet eller annars i särskilt stor utsträckning behöver en annan persons hjälp för att klara av dagliga sysslor. En förutsättning är dessutom att personen nödvändigtvis behöver serviceboende för att klara av de funktioner som hör till normal livsföring.

Till serviceboende hör för det första en bostad som kan vara:

- egen bostad,
- bostad i servicehus eller
- i ett gruppboende eller decentraliserat boende.

I serviceboendet ingår också nödvändig service för att klara av boendet och vardagen. Detta är till exempel rörelse, påklädning, städning och medicinering.

Serviceboende kan ordnas på många olika sätt, till exempel med personlig assistans, stöd för närståendevård, genom ändringsarbeten i bostaden och trygghetstelefon. Oftast ordnas serviceboende genom att kombinera olika tjänster och stödåtgärder. Serviceboendet grundar sig på personens individuella serviceplan och är avgiftsfritt.

Boendeservice enligt specialomsorgslagen

För personer som har rätt till specialomsorger kan boendeservice ordnas även med stöd av specialomsorgslagen. Avgift för specialomsorger kan endast tas ut för underhåll. Detta gäller inte partiellt underhåll av en person under 16 år, det vill säga i praktiken ett dygn åt gången.

Till underhållet hör alla sådana sedvanliga utgifter som personen skulle orsakas trots sin funktionsnedsättning. Sådana underhållskostnader är till exempel hyra, mat och läkemedel samt vattenoch elavgifter. För service som behövs på grund av en funktionsnedsättning får ingen avgift tas ut.

(Specialomsorgslagen 1 och 2 §).

Ändringsarbeten i bostaden samt redskap och anordningar till bostaden

Kommunen ska ersätta en person med svår funktionsnedsättning för skäligen kostnader för ändringsarbeten i bostaden samt anskaffning av fasta redskap och anordningar till bostaden, om personen på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom har särskilda svårigheter att röra sig eller klara sig på egen hand i den stadigvarande bostaden. En förutsättning är dessutom att personen nödvändigtvis behöver dem för att klara av de funktioner som hör till normal livsföring.

Ändringsarbetenas nödvändighet grundar sig på de individuella behov som personen med svår funktionsnedsättning har. En person med funktionsnedsättning ska till exempel ha möjlighet att röra sig självständigt i bostaden och använda utrymmen som hör till bostaden och som gör det möjligt för personen att klara sig självständigt hemma.

Ändringsarbeten i bostaden som ersätts kan vara till exempel:

- breddning av dörrar och byggande av ramper,
- badrummets tillgänglighet, inklusive ändringar av toalettstol och vattenledningar,
- ändringsarbeten i belysningen och ökande av kontraster och
- andra motsvarande byggnadsarbeten i personens varaktiga bostad.

Till ändringsarbeten i bostaden hör dessutom att avlägsna hinder från bostadens omedelbara närhet, såsom gården. Även planeringen av ändringsarbeten ingår i ändringsarbeten i bostaden. Redskap och anordningar i bostaden som ersätts kan vara till exempel:

- lyftanordningar
- larmanordningar
- andra motsvarande redskap och anordningar som blir fast installerade i bostaden.

Redskap, maskiner och anordningar som behövs för att klara de dagliga funktionerna

En person med funktionsnedsättning kan få stöd för anskaffning av redskap, maskiner och anordningar som behövs för de dagliga funktionerna. Hälften av anskaffningskostnaderna ersätts.

En person som har rätt till specialomsorg kan dessutom få de redskap som behövs i de dagliga sysslorna med stöd av specialomsorgslagen.

Hjälpmiddel för medicinsk rehabilitering beviljas av den offentliga hälso- och sjukvården.

Extra kostnader för kläder och specialkost

Ersättning för extra klädkostnader kan sökas om en funktionsnedsättning eller sjukdom orsakar större slitage på kläderna än normalt eller om personen inte kan använda kläder eller skor finns i affären.

Ersättning kan likaså sökas för extra kostnader för användning av specialkost eller specialnärspreparat som behövs långvarigt och regelbundet.

Ersättningen av kostnader för kläder och specialkost är anslagsbundet.

Familjevård

Familjevård avser vård av eller annan omsorg om en person under en del av dygnet eller dygnet runt i familjevårdarens privathem eller i den vårdbehövandes hem. Familjevården kan fungera som ett sätt att ordna flera olika tjänster och den kan vara långvarig eller kortvarig.

Som kortvarig familjevård kan man till exempel ordna kortvarig vård och omsorg av en person med funktionsnedsättning eller vård under närstående vårdarens ledighet. Som långvarig familjevård kan man till exempel ordna boendeservice för en person.

Långvarig familjevård för ett barn med funktionsnedsättning kan ordnas till exempel i situationer där barnet behöver vård och omsorg och föräldrarnas livssituation och resurser inte räcker till för att möta detta behov.

Kortvarig omsorg

Personer med intellektuell funktionsnedsättning har rätt till kortvarig och tillfällig vård. Den ordnas i allmänhet som en specialomsorgstjänst i enlighet med specialomsorgslagen. Servicen kan till exempel ordnas som familjevård i familjevårdarens eller klientens hem, i privata servicehem, som familjeavlastning i klientens hem eller som avlastning i grupp på en lämplig plats eller på något annat motsvarande sätt som lämpar sig för klienten.

Vid valet av vårdsätt och vårdplats ska klientens önskemål och behov beaktas. För kortvarig och tillfällig vård kan kostnader för uppehälle uppbäras som klientavgift, men inte kostnader för själva vården. Partiellt uppehälle för personer under 16 år ska vara avgiftsfritt.

Stöd för närståendevård

Med närståendevård avses att vården och omsorgen av en äldre, funktionsnedsatt eller sjuk person ordnas i hemförhållanden med hjälp av en anhörig eller någon annan som står den vårdbehövande nära. Huvudregeln är att vården sker i vårdtagarens eget hem. Kommunen ansvarar för att ordna stöd för närståendevård.

Stöd för närståendevård är en anslagsbunden tjänst. Stöd för närståendevård är en helhet som består av nödvändiga tjänster som tillhandahålls vårdtagaren samt vårdarvode till närståendevårdaren, ledighet och service som stöder närståendevården. Stöd för närståendevård söks hos kommunens socialväsande.

Alla närståendevårdare som ingått avtal om närståendevård har rätt till en ledighet på minst två dygn per kalendermånad. Närståendevårdaren har lagstadgad rätt till ledighet i tre dygn för varje kalendermånad under vilken han eller hon oavbrutet eller med små avbrott är bunden vid vården av den vårdbehövande dygnet runt eller fortlöpande dagligen.

Personlig assistans

Personlig assistans innebär att en person med svår funktionsnedsättning måste få hjälp i och utanför hemmet. En person med funktionsnedsättning har rätt till personlig assistans om han eller hon nödvändigt eller upprepade gånger behöver hjälp av en annan person:

- för att klara av sina dagliga sysslor, sitt arbete och sina studier,
- för att kunna utöva hobbyer och delta i samhälleliga aktiviteter,
- för att upprätthålla sociala relationer.

En förutsättning för att få personlig assistans är att personen med svår funktionsnedsättning har "resurser att definiera assistansens innehåll och sättet att ordna den". Personen med funktionsnedsättning måste alltså själv ange hurdan hjälp han eller hon behöver. Detta behöver man dock inte göra ensam, utan man kan be till exempel närstående om hjälp.

Hjälpbehov med anknytning till normalt åldrande berättigar inte till personlig assistans.

Med hjälp av personlig assistans kan man inte heller i huvudsak svara på behov i anslutning till omsorg, vård eller övervakning.

För dagliga sysslor, studier och arbete ska personlig assistans beviljas efter nödvändigt behov. För hobbyer, samhälleligt deltagande och upprätthållande av social interaktion ska personlig assistans ordnas minst 30 timmar i månaden.

Anhöriga eller närstående till personer som behöver personlig assistans kan fungera som assistenter endast om det av särskilt vägande skäl ligger i klientens intresse.

Personlig assistans är avgiftsfri.

Personlig assistans kan ordnas

- med arbetsgivarmodellen
- med servicesedlar
- inom kommunens egna verksamhet eller som köpt tjänst.

Stöd för rörlighet i socialvårdslagen

Kommunen kan ordna service som stöder rörlighet som socialservice enligt socialvårdslagen för det första. Kommunen ordnar service som stöder rörlighet för personer som på grund av sjukdom, skada eller av någon annan motsvarande orsak som försämrar funktionsförmågan inte självständigt kan använda kollektivtrafiken. Man kan få service för att uträtta ärenden eller på grund av något annat behov som hör till det dagliga livet.

Stöd för rörlighet kan ordnas på följande sätt eller genom kombinationer av dem:

- handledning i hur allmänna trafikmedel används och handledd träning
- ledsagarservice
- grupptransport
- ersättning för skäliga kostnader för transport med taxi, invalidtaxi eller ett annat motsvarande fordon
- på annat lämpligt sätt.

En person kan inte få individuell färdtjänst om han eller hon med stöd av någon annan lag har rätt till transporter eller ersättning för kostnaderna för dem.

Färdtjänst och ledsagarservice enligt handikappservicelagen

Kommunen ska ordna skäliga färdtjänster med tillhörande ledsagarservice för en person med svår funktionsnedsättning.

Med färdtjänst avses transporter inom den kommun där personen är bosatt eller transporter som sträcker sig till närliggande kommuner, till exempel taxiresor. En närkommun kan definieras som en så kallad funktionell närkommun, varvid man i definitionen beaktar behovet av tjänster som på grund av skada eller sjukdom inte finns att tillgå inom hemkommunens område.

En person ska få ledsagartjänster om personen behöver en annan persons hjälp med att använda färdtjänsten i så hög grad att den hjälp som föraren av en taxi eller invalidtaxi ger inte räcker till.

Arbets- och studieresor ersätts i sin helhet för personer med svår funktionsnedsättning. Dessutom ska personen beviljas minst 18 enkelresor för ärenden och fritid per månad.

Av en person med svår funktionsnedsättning kan för färdtjänst uppbäras högst en avgift som motsvarar avgiften för kollektivtrafik eller någon annan därmed jämförbar skälig avgift. Ledsgartjänsten är avgiftsfri.

En person med svår funktionsnedsättning kan också få personlig assistans för att röra sig med stöd av handikappservicelagen.

Färdtjänst för genomförande av specialomsorg

En person som får specialomsorg enligt specialomsorgslagen har rätt att avgiftsfritt och utan självriskandelar få färdtjänst för de transporter som är nödvändiga för honom eller henne för att få specialomsorg.

Specialomsorgsdistriktet eller den kommun eller samkommun som ordnar specialomsorg ansvarar för att ordna sådana transporter eller ersätta kostnaderna för dem. Transporterna och deras avgiftsfrihet ska antecknas i ett specialomsorgsprogram som utarbetas för personen och där de tjänster som personen får i form av specialomsorg registreras.

Bidrag för att skaffa bil och göra ändringsarbeten

Kommunens socialväsande kan ersätta en person med funktionsnedsättning hälften av anskaffningspriset för andra redskap, maskiner och anordningar än sådana som ingår i den medicinska rehabiliteringen. Det är fråga om en behovsprövad stödåtgärd enligt handikappservicelagen.

Kommunens socialväsande kan också bevilja ersättning för sådana kostnader för ändringsarbeten i bilen som är nödvändiga på grund av en persons funktionsnedsättning. Sådana kostnader orsakas till exempel av manuella reglage, lyftanordning för rullstol samt motor- och kupévärmare.

De nödvändiga ändringsarbeten som funktionsnedsättningen kräver i en standardbil ersätts till fullt belopp inom de gränser som kommunens anslag tillåter. Sådana ändringsarbeten är bland annat:

- körreglage,
- lyftanordningar för rullstol.

Hälften av kostnaderna för anordningar som underlättar användningen av bilen kan ersättas. Detta innebär tilläggsanordningar som tillverkaren har installerat i bilen på fabriken.

För en person med funktionsnedsättning kan skatteförvaltningen på ansökan bevilja återbäring av bils katt eller skattelindring på anskaffningspriset för en ny bil.

Dag- och arbetsverksamhet

Syftet med dag- och arbetsverksamhet är att främja delaktigheten och sysselsättningsmöjligheterna för personer med funktionsnedsättning. Det är bra att ordna dag- och arbetsverksamheten på ett flexibelt sätt enligt personens individuella behov.

Dagverksamhet ordnas med stöd av specialomsorgslagen eller handikappservicelagen. Dagverksamhet ordnas bland annat i verksamhetscentraler, där det också kan finnas arbetsverksamhet. Man söker sig till dagverksamhet via en socialarbetare.

Dagverksamhet ordnas vid arbets- och verksamhetscentraler. Till verksamheten hör verksamhet som ordnas utanför hemmet och som stöder förmågan att klara sig självständigt och främjar social växelverkan. Dagverksamheten kan till exempel omfatta

- matlagning,
- motion,
- diskussion,
- friluftsliv,
- kreativ verksamhet samt
- träning av sociala färdigheter.

Dagverksamheten ska ordnas så att en person med svår funktionsnedsättning kan delta fem dagar i veckan eller mer sällan, om det är motiverat med tanke på personens individuella behov.

Hur kan man söka ändring i ett beslut om en tjänst?

När du får ett beslut av en myndighet som du vill söka rättelse i, börja med att läsa besväransvisningarna som fogats till beslutet. Agera i enlighet med dem och gör upp en skriftlig omprövningsbegäran eller ett besvär. Ange följande i ansökan:

- ditt namn, din adress, uppgifter om beslutet (datum och vem som har gett beslutet)
- tydligt vad du kräver (t.ex. att ett visst beslut ska upphävas och du ska beviljas den service du söker) samt

- motiveringar till varför just du måste beviljas den service du söker (berätta att du är en person med funktionsnedsättning och utred dessutom hur funktionsnedsättningen tar sig uttryck och hur servicen underlättar din situation osv.)

Bifoga eventuella läkarintyg, utlåtanden av fysio- eller ergoterapeuter samt andra relevanta dokument.

Kom ihåg att skicka besvären inom utsatt tid, annars behandlas de inte.

Klientavgifter inom servicen för personer med funktionsnedsättning

Servicen som avses i handikappservicelagen är i regel avgiftsfri, eftersom den gör det möjligt för personer med funktionsnedsättning att klara av normala livsfunktioner och stöder deras deltagande i samhällets funktioner.

Även specialomsorg om personer med intellektuell funktionsnedsättning är avgiftsfri, även om en avgift för uppehållet tas ut för till exempel boende enligt specialomsorgslagen.

För färdtjänst kan högst en skälig avgift som motsvarar avgiften för den kollektivtrafik som står till buds på orten eller någon annan därmed jämförbar skälig avgift uppbäras.